

Svenska Psykiatriska föreningen

sfbup

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

2012-05-31 Ert diarienumr U2012/1608/UH

FÖRSLAG TILL YTTRANDE

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

En ny psykoterapeutexamen (2011:20R)

Svenska psykiatriska föreningen (SPF) organiserar Sveriges specialister i vuxenpsykiatri. Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatriker (SFBUP) organiserar Sveriges specialister i barn- och ungdomspsykiatri. SPF och SFBUP är dels specialitetsföreningar inom Läkarförbundet och dels sektioner inom Svenska läkarsällskapet.

Sammanfattning

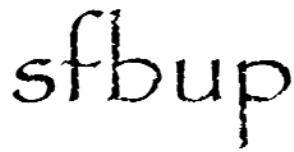
SPF och SFBUP tillstyrker att psykoterapeutexamen ges som en utbildning på avancerad nivå inom högskolan.

SPF och SFBUP anser att det finns flera aspekter i förslaget som kan vara riskabla i förhållande till patientsäkerhet, de psykiatriska verksamheternas behov, kompetensutveckling för personal inom sjukvården och vidareutveckling av psykoterapiområdet i Sverige.

- SPF och SFBUP anser att behoven av kvalitetssäkrad och reglerad grundläggande psykoterapiutbildning för breda grupper av sjukvårdspersonal inte tillgodoses med förslaget.
- Den föreslagna sammanhållna psykoterapiutbildningen på 120 hp kan fungera för socionomer och innebär fördelen att de i större utsträckning kan utöva psykoterapi under eget yrkesansvar. Däremot fungerar förslaget inte för majoriteten av övriga yrkesgrupper som därmed i praktiken utestängs.
- SPF och SFBUP instämmer i att utbildningsanordnaren bör ansvara för att ordna och examinera den praktiska delen av den legitimationsgrundande utbildningen, men att rapporten inte i tillräcklig grad belyser hur detta kan genomföras.
- Rapporten beskriver inte hur utbildning av handledare ska ske. Tillgång till handledare är central för den praktiska delen av den legitimationsgrundande utbildningen och för de kliniska verksamheterna.
- SPF och SFBUP avstyrker utredningens förslag att utbildningsanordnaren fritt ska bestämma vilken högskoleexamen på grundnivå som ska ge behörighet till legitimationsgrundande utbildning eftersom konsekvenserna för patientsäkerheten kan vara negativa.

Svenska Psykiatriska föreningen

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

SPF och SFBUP förordar fortsatt utredning och att våra förslag avseende grundläggande och legitimationsgrundande utbildning beaktas i utredningen.

Bakgrund

Regeringen gav HSV uppdrag 2009 att utreda psykoterapiutbildningarna med avseende på kvalitet, förkunskaps- och behörighetskrav både för grundläggande och legitimationsgrundande utbildning i psykoterapi samt undersöka förutsättningar för utbildning hos enskilda utbildningsanordnare. HSV redovisade resultat från sin utredning i rapport *Ökad kvalitet i psykoterapiutbildningar*, 2010:9R.

Mars 2011 gav Regeringen HSV uppdrag att fortsätta utreda psykoterapiutbildningarna, specifikt att ge förslag på *kvalitetsförbättringar i de grundläggande psykoterapiutbildningarna*, samt för utbildning ledande till *psykoterapeutexamen* ge förslag på hur *praktiska delar kan förbättras* och göra en analys av *tillämpning av behörighetskrav*. HSV redovisade resultat från sin utredning i rapport *En ny psykoterapeutexamen*, 2011:20R. Yttrandet följer dispositionen i rapporten med hänvisning till sidnummer i denna, samt avslutar med förslag under separat rubrik.

SPFs och SFBUPs ställningstagande

Psykoterapi med tillämpningsområden (s 9-10 +s 24)

SPF och SFBUP instämmer i att psykoterapi i sammanhanget skattefinansierad utbildning skall avgränsas som utbildning syftande till kompetens för psykoterapi som sjukvårdande behandling, dvs. är avsedd för hälso- och sjukvårdens behov.

Vi instämmer i att behandling av psykisk ohälsa bedrivs både inom specialiserad psykiatri och inom primärvård samt att med detta följer behov av att det finns personer med tillräcklig kompetens för att ansvara för diagnoser och beslut om behandling inom bägge dessa verksamhetsområden. Dessutom blir psykoterapeutisk behandling allt mer aktuell för kroppsliga sjukdomar som stroke och diabetes och riskbeteenden som överkonsumtion av alkohol.

Psykoterapi kan beskrivas som ett särskilt förhållningssätt och en kompetens som är tillämpbar i ett flertal verksamhetsområden och vid olika grad av komplexa vårdbehov. Det kan tillämpas av yrkesgrupper med olika grundkompetens utifrån arbetsuppgifter och mål för sjukvårdande behandling.

Svenska Psykiatriska föreningen

sfbup

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

Grundläggande psykioterapiutbildning (s 15-17 + 32)

SPF instämmer i att det för närvarande pågår ett arbete för att skapa en mer ändamålsenlig grundläggande utbildning i psykioterapi för blivande psykiatriker i vuxenpsykiatri. Sedan 2007 finns en anpassad grundläggande utbildning i psykioterapi för blivande barn- och ungdomspsykiatriker, som även den revideras för närvarande. De anpassade grundläggande utbildningarna för blivande psykiatriker är dock inte färdigutvecklade och kan ännu inte täcka behoven. För blivande specialister i vuxenpsykiatri är erfarenheten hittills att utbildningarna lättast organiseras inom medicinsk fakultet, men att professionsföreningarna (SPF och IPULS genom METIS-projektet) med statligt stöd bidrar till nationell samordning av kompetensmål och pedagogisk utveckling.

Vi vill peka på vinster med att bedriva yrkesspecifika utbildningar i grundläggande psykioterapi eftersom de blir tidseffektiva och kan anpassas till specifika kompetensmål för yrkesgruppens *grundläggande* behov av psykologisk förståelse, diagnostik och behandling.

Det finns inte behov av att alla i respektive yrkesgrupp utbildar sig till psykioterapeut på avancerad nivå. Däremot finns behov av att denna möjlighet står öppen för yrkesgrupper med sjukvårdande arbetsuppgifter, även för psykiatriker.

SPF och SFBUP instämmer *inte* i att behovet är mer begränsat av legitimerade psykioterapeuter inom psykiatrisk vård. Behoven är snarare stora eftersom komplexa vårdbehov ska kunna behandlas och för tillgång till handledning av personal med lägre kompetens. Det föreligger idag en bristsituation som kan förvärras om adekvata utbildningsinsatser uteblir för personer med tillräcklig grundkompetens. Detta skulle allvarligt försvåra behandling enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer och lokala vårdprogram.

Psykioterapeututbildningens praktiska delar (s 18-19)

SPF och SFBUP instämmer i att utbildningsanordnarens ansvar för att ordna och examinera den praktiska delen av utbildningen bör tydliggöras. Enskilda utbildningsanordnare och universitet har dock sällan tillgång till lämplig praktik. En möjlig lösning är att utbildningsanordnaren upprättar avtal med sjukvårdande verksamheter inom psykiatri eller primärvård vad gäller de praktiska delarna av psykioterapeututbildningen. Ett exempel på sådan lösning är en samarbetsorganisation mellan Stockholms läns landsting och den medicinska högskolan Karolinska Institutet (Centrum för psykiatriforskning), vilket underlättar verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Vi vill också påtala det centrala behovet av handledare för psykioterapeututbildningens praktiska delar. Handledarna bör vara legitimerade psykioterapeuter inom specifik psykioterapi, utbildade i psykioterapihandledningens teori, didaktik och praktik samt ha gedigen klinisk erfarenhet. Handledarna examinerar den praktiska delen av psykioterapeutexamen och bör ha nödvändig kompetens för detta. Det finns ett behov av att utbildningssystemet tillgodoser utbildning av handledare med dessa kompetenser.

Svenska Psykiatriska föreningen

sfbup

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

Behörighetsreglerna (s 20-23 + 28)

Den vanligaste grundkompetensen för legitimerade psykoterapeuter idag är psykolog och socionom. Vi kan förvänta oss att behoven av att vidareutbilda sig till legitimerad psykoterapeut även fortsättningsvis kommer vara störst bland dessa grupper utifrån deras yrkesområden. Behov av att utbilda sig till legitimerad psykoterapeut kommer att finnas även för andra yrkesgrupper som psykiatrisjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter och psykiatriker, fast i mindre omfattning. De behövs för att utveckla respektive yrkesområde; genom undervisning, handledning och metodutveckling samt forskning. Utbildningen till psykoterapeut behöver därför vara öppen och inte stängd för någon av dessa yrkesgrupper.

Vi instämmer i att aktuella behörighetsregler medför heterogena studentgrupper och att detta medför svårigheter att avpassa utbildningsnivå. Problemet med varierande förkunskaper kan dock lösas på andra sätt än att genom att utestänga grupper, exv. genom propedeutiska kurser och med särskilda föreskrifter.

Förslag på ny psykoterapeutexamen (s 31-36)

SPF och SFBUP avstyrker utredningens förslag att utbildningsanordaren fritt ska bestämma vilken högskoleexamen på grundnivå som ska ge behörighet. Anledningen är att det skulle medföra att personer utan tillräcklig grundkompetens för sjukvårdande behandling antas. Problemet med heterogena studentgrupper skulle bli mycket större och fram för allt skulle inte behovet av patientsäker vård beaktas.

Förslaget med en sammanhållen ny psykoterapeutexamen på 120 hp innefattande psykoterapiutbildning både på grundläggande och på avancerad nivå kan sannolikt fungera som påbyggnadsutbildning för socionomer som ska verka inom sjukvården, och innebär fördelen att de i större utsträckning kan utöva psykoterapi under eget yrkesansvar. Däremot fungerar förslaget inte för övriga yrkesgrupper.

Psykiatrisjuksköterskor har ett stort behov av grundläggande psykoterapiutbildning i såväl slutet som öppen psykiatrisk vård. Däremot finns inte behov av att alla psykiatrisjuksköterskor vidareutbildar sig till nivån psykoterapeutexamen inom specifik psykoterapi.

Sjukgymnaster och arbetsterapeuter kan ha behov av grundläggande psykoterapiutbildning i sina yrken, t ex i arbetsområden som smärtrehabilitering. Få personer inom dessa yrkesgrupper kommer ha behov av att vidareutbilda sig till nivån psykoterapeutexamen inom specifik psykoterapi.

Psykologerna har redan en grundläggande psykoterapiutbildning i sin grundexamen och den föreslagna nya psykoterapiutbildningen ligger på för låg nivå för denna yrkesgrupp. Psykologförbundet och IHPU verkar idag för att vidareutveckla specialistexamen i klinisk psykologi omfattande ca tre år parallellt med kliniskt yrkesarbete. Enligt uppgifter från Psykologförbundet och IHPU är det inte realistiskt att specialistexamen i klinisk psykologi också skulle kunna inrymma psykoterapeutexamen inom specifik psykoterapi under denna tid.

Svenska Psykiatriska föreningen

sfbup

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

Specialister i vuxen-, barn- och ungdomspsykiatri har grundläggande psykoterapiutbildning som obligatoriskt moment i sin specialistexamen. Grundläggande psykoterapiutbildning ingår inte i andra specialistexamina för läkare. Specialister i allmänmedicin kan gå kurser i samtalsmetodik och har behov av sidoutbildning i psykiatri relaterat till kompetensmål för allmänmedicin. Den föreslagna nya psykoterapeututbildningen ligger på för låg nivå för specialister i psykiatri och är sannolikt inte aktuell för specialister i allmän medicin.

Rapportens förslag att IPULS ska utöka sin utredning till att omfatta en mer fullständig utbildning i psykoterapi för läkare är orealistisk. Skälen är att det tidsmässigt inte finns utrymme för utökad psykoterapiutbildning inom specialistutbildningen, och att varken SPF, SFBUP eller IPULS kan bedriva egna utbildningar på akademisk nivå.

Förhållande till EU (s 37-38)

Vi instämmer i att konsekvenser med förslaget på ny psykoterapiutbildning för erkännande enligt EU-direktiv för psykoterapeut som reglerat yrke är oklara. Eftersom det aktuella direktivet endast omfattar åtta länder har man exempelvis från European Association of Behavioural and Cognitive Therapies (EABCT, som organiserar 44 KBT-föreningar från 31 länder i Europa; www.eabct.com) fastställt en europeisk utbildningsstandard för legitimerad psykoterapeut och för handledare i KBT. EABCTs utbildningsstandard ställer sig neutral till vilket människovårdande yrke som utgör yrkesbakgrund. Sannolikt kommer det mottagande landets regler även fortsättningsvis avgöra yrkesbehörighet, men för inomprofessionell acceptans bör inte den svenska utbildningen avvika från europeisk standard.

Förslag

Kvalitetsförbättringar i de grundläggande psykoterapiutbildningarna

Yrkesspecifika utbildningar i grundläggande psykoterapi utvecklas för fler yrkesgrupper än psykologer och psykiatriker eftersom de blir tidseffektiva och kan anpassas till specifika kompetensmål för yrkesgruppens *grundläggande* behov av psykologisk förståelse, diagnostik och behandling. De kan regleras nationellt antingen som högskoleutbildning som för psykologerna, eller via statligt finansierad översyn som för psykiatrikerna.

Fortbildningskurser inom psykoterapiområdet för olika yrkesgrupper behöver inte regleras centralt.

Hur praktiska delar av psykoterapeututbildningen kan förbättras

Utbildningsanordnaren ansvarar för att ordna och examinera den praktiska delen av utbildningen. Nödvändig rekrytering av och samarbete kring lämpliga patienter ordnas via samarbetsavtal mellan utbildningsanordnaren och sjukvårdande verksamhet.

Svenska Psykiatriska föreningen

sfbup

Svenska Föreningen för Barn och Ungdomspsykiatri

Tillämpning av behörighetskrav för psykoterapeututbildning på avancerad nivå

Behörighet ska som tidigare vara människovårdande yrke med grundläggande psykoterapeututbildning. Ett tillägg är att den grundläggande psykoterapeututbildningen ska vara reglerad och att diagnostisk kompetens ska vara dokumenterad genom grundprofession eller på annat sätt.

Psykoterapeutexamen på avancerad nivå

Psykologexamen och läkarexamen är breda utbildningar på avancerad nivå. Däremot ger dessa utbildningar inte kompetens att självständigt bedriva specifik psykoterapi (exv psykodynamisk, KBT, familjeterapi) för komplex problematik. Det finns behov av en psykoterapeutexamen på avancerad nivå inom högskolan för att behov inom vården ska kunna tillgodoses och för samverkan med forskning och utveckling. Dessutom är det angeläget att utbilda lärare, handledare och forskare inom området.

En möjlig utveckling av psykoterapeutexamen är att lägga den på en så avancerad nivå att den även innefattar utbildning i handledning. Om behörighet till utbildningen var specialistexamen i klinisk psykologi eller specialistexamen i psykiatri, borde utbildningen kunna bedrivas tidseffektivt. Andra yrkesgrupper skulle kunna vara behöriga efter prövning.

Svenska psykiatriska föreningen

Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri

Lise-Lotte Risö Bergerlind
Ordförande

Lars Joelsson
Ordförande

Cecilia Svanborg
På uppdrag av styrelserna